

גנים לאומים בישראל: שיקולים לממשק ולתכנון

אלון טל
המכונים לחקר המדבר,
אוני' בן-גוריון

1872 הגן הלאומי הראשון

Yosemite

National Parks - Definition: IUCN – 1969

דגש על ערכים אקולוגיים ייחודיים

One or several ecosystems not materially altered by human exploitation and occupation, where plant and animal species, geomorphological sites and habitats are of special scientific, educative, and recreative interest or which contain a natural landscape of great beauty;

תקינה למנוע הפרה

Highest competent authority of the country has taken steps to prevent or eliminate exploitation or occupation as soon as possible in the whole area and to effectively enforce the respect of ecological, geomorphological, or aesthetic features which have led to its establishment; and

גישה לציבור

Visitors are allowed to enter, under special conditions, for inspirational, educative, cultural, and recreative purposes.

תיקון של 1971

גודל

Minimum size of 1,000 hectares within zones in which protection of nature takes precedence

הגנה

Budget and staff sufficient to provide sufficient effective protection Statutory legal protection :

שמירת משאבי טבע

Prohibition of exploitation of natural resources (including the development of dams) qualified by such activities as sport, fishing, the need for management, facilities, etc.

הקמת גנים לאומיים שמורת טבע בישראל

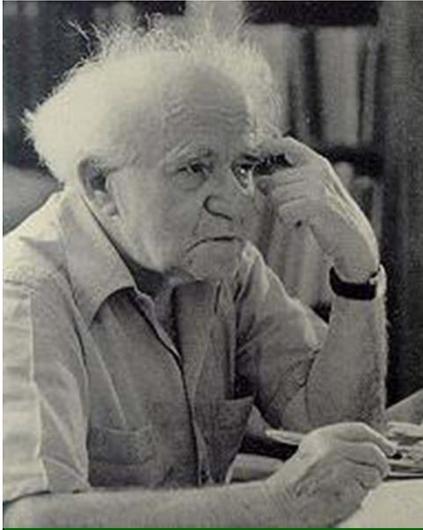
- 1950 – ועדת וייץ (400,000 דונם ב 6 שמורות).
 - 1951 – פרסום תוכנית שרון
 - 1958 – מפת מנדלסון / זהבי
 - 1956 – המחלקה לשיפור הנוף, יוזמת טדי קולק
 - 1962 – ועדת נחמן אלכסנדרון
- 93 אתרים שייועדו לשמורות, בסך של 120,000 דונם מבאר שבע ועד לגליל
- 1962 – הצעת חוק גנים לאומיים ושמורות הטבע.

הצעת החוק – גנים לאומיים ושמורות טבע:

- "קיומם של מרכזי אוכלוסין גדולים וצפופים מחייב לדאוג בעוד מועד ליעוד שטחים מתאימים לגנים לאומיים ולהשכרתם כמקומות נופש, בידור, לימוד הטבע ותולדות הארץ. השגת מטרות אלה מצריכה פיתוח ותכנון, סלילת דרכים ושבילים, בניית אכסניות נוער, גידור מקומות מסוימים, הצגת שלטי הדרכה וכו'. לשם הנהלה תקינה של הגנים יש להקים גופים מתאימים.

(מדברי ההסבר לחוק – 1962)

"היום הירוק בכנסת"

"חוק גנים לאומים ושמורות טבע בא להגן על נוף הארץ ואתרים בעלי חשיבות היסטורית ולשמרם למעננו ולמען ילדנו בדורות הבאים. בזמננו כמו סכנות נוספות לנוף הקשורות בתכניות פיתוח אינטנסיבי ובהתפשטות הבלתי מתוכננת של ערים... אין לראות בכך דבר שבבחינת מותרות, אלא צורך חינוכי תרבותי חיוני הגורם לקשרים הדוקים יותר של העם לארצו. הקשר הבלתי-אמצעי לנופה הטבעי של הארץ להיסטוריה שלה הוא הנותן למתגוררים בה תחושה שהם אזרחיה ותושביה."

ראש הממשלה, בן-גוריון

דברי הכנסת, 3 בדצמבר, 1962, עמ' 331.

החזון של יזהר סמילנסקי

”אי-אפשר לאדם בלי שיישאר לו מרחב בלתי מתוקן בידי אדם, אי-אפשרי להתקיים במקום שהכל כבר אורגן ותוכנן עד גמירתו, עד מחיקת כל צלם דמות הווייתו הראשונה הטבעית, האורגנית של מסד הארץ. הכרח שיהיה לאדם מקום ללכת ולהתנער ולהתרענן מן העיר, מן הבנוי, מן הסגור והשגור, ולאגור לו מגע מרענן עם הראשוני, עם הפתוח עם הטבעי, עם לפני היות האדם” - אם היה זמן כזה.”

החזון של יזהר סמילנסקי

” ארץ נושבת בלי פרחי בר- מחנק בה. ארץ שאין בה משב-
רוח פתוח, בלתי מופרע – תהיה מלון ולא מולדת. ארץ
נושבת שהכל בה כביש ומדרכה והרגשת הכל-גמור-לי, כאן
תאכל כל חלקה טובה בלב צעירה...”

נקודות המחלוקת בדיון

- דמי כניסה

- הרכב המליאה והמועצה.

- פיצוים לבעלי מקרקעין.

- היקף ההכרזות הרצוי

ברקע: המאבק בין חובבי הטבע (עזריה אלון / א
ואנשי הטיירות (טדי קולק, יאן ינאי)

הפשרה של סמילונסקי

• ההפרדה בין רשות הגנים הלאומים לרשות שמורות הטבע

• החוק עובר ערב פיזור
הכנסת – והקדמת הבחירות

•
"שני צדדים צריכים לחוק הזה: צד הציבור מזה וצד הטבע
מזה, אלא שהאחרון אילם. קל יותר לנסח משאלות
הציבור, והן גם אמורות יפה בדברי ההסבר: נוף, בידור,
לימוד וקצת שלוה. ומי שמשרת את הציבור בכל השאר
ישרתנו גם באלה. אולם מי יהיה צד הטבע? מי יהיה לו
לפה? ... מי יהיו על פי חוק זה אלה שיילחמו על כבודו של
אילן כבד בשנים?"

"חוששני שמציעי הצעה זו לא דקו בהבדל שבין שתי גישות:
האחת שיפור נוף הארץ; והשנייה – שמירת נוף הארץ. כאן
הדגש שיפור וכאן - שמירה. זו באה להציל את שיווי המשקל
השורר בפיסת עולם קטנה אחת, וזו בה בראש מורם לשכלל,
לייעל ולמסחר את הקיים, לתת לו "צורה" ו"טעם". מכאן
חרדה לקיים, שאין לו תמורה, וליתן זכות חיים גם לנמושות
שבחיות; ומכאן יודעים יותר טוב איך הטבע צריך להיראות
כדי שימצא חן, ייהנה. בכל מקום שנושא השימור הוא מעשי
ידי אדם, כמצוי לרוב בארכיאולוגיה, יש מקום לטפל ולשפר,
ואדם יכול ללכת, על אף הרבה הסתייגויות, בעקבות אדם
אחר קודם לו. אך רעיון שיפור הנוף, אם לטבע הכוונה –
הרבה פליאות יש בו, נוסף על היהירות, ורבה החוכמה
הנדרשת להרים יד ולא לגעת".

שמורות הטבע משקפות מנהיגיה

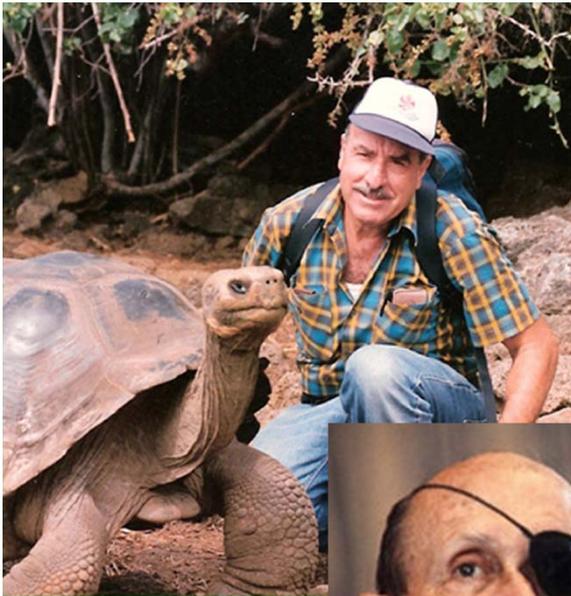
1963 - עוזי פז מתמנה למנכ"ל הראשון

1964 - אמוץ זהבי מציע את יפה

יפה – האדם והאגדה

יפה מתלבט – ודיין מחייב אותו לקבל החלטה

החזרה בתשובה של צייד מושבע

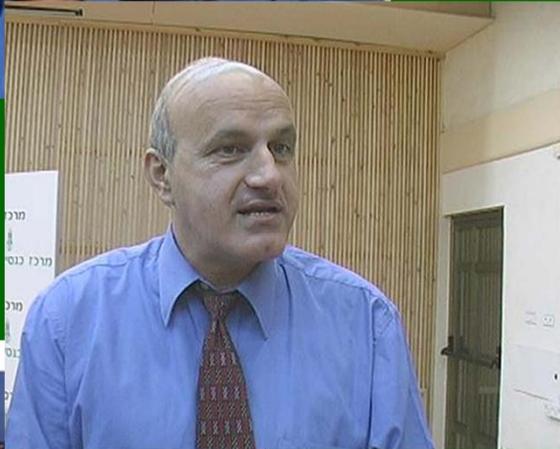
שמורת נחל דוד

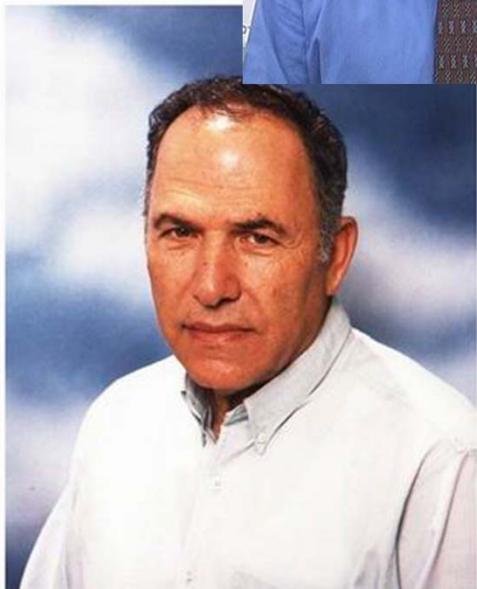
האיחוד: 1994-1998

• היוזם: יוסי שריד

• עיכוב של שנים על ידי צלאח טריף

• אהרון ורדי מקבל את המינוי כפיצוי על הסילוק מן המשרד לאיכות הסביבה

שיקולים בממשק בגנים לאומיים

Table 1: Compilation of use and non-use values of protected areas

USE VALUES			NON-USE VALUES	
Direct use values	Indirect use values	Option values	Bequest values	Existence values
Recreation	Ecosystem services	Future information	Use and non-use values for legacy	Biodiversity
Agriculture	Habitats	Future uses		Culture, heritage
Fuel-wood	Flood control			Community values
Education	Nutrient retention			Landscape

(Source: IUCN, 1998:13 (adapted from Barbier *et al.* 1997))

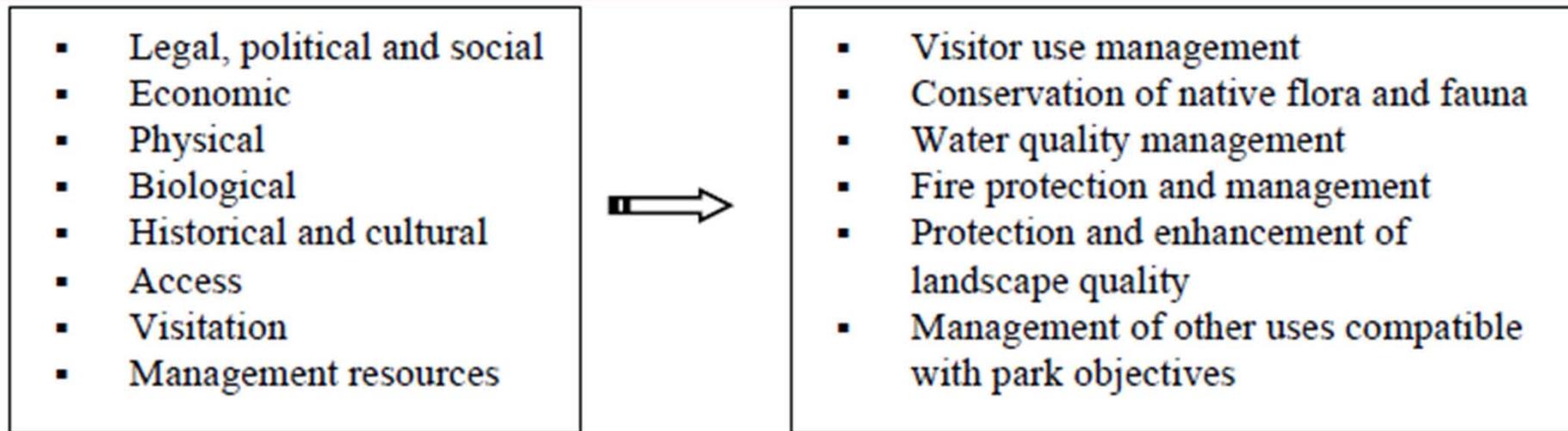

Figure 2: General issues included in a Management Plan

(Source: adapted from Worboys, *et al.* 2001)

תורת ניהול היער בישראל

מדיניות והנחיות לתכנון ולממשק היער

קרן קימת לישראל
K K L - J N F

מוגש לוועדה הדירקטוריונית של מפ"ק

13/8/2012

כותבים (על פי סדר הא"ב)

ד"ר יגיל אסם

ד"ר דוד ברנד

ישראל טאובר

פרופסור אבי פרבולוצקי

חנוך צורף

מטרות מפעל היעור

מטרת-העל של מפעל היעור בישראל – לספק מגוון שירותי מערכת אקולוגית לתושבי הארץ, מתוך הכרה בכך שקיומו של האדם ורווחתו תלויים במגוון הביולוגי ובשירותים שהמערכות האקולוגיות מספקות. תחת מטרת-העל הוגדרו בתורת ניהול היער המטרות הפרטניות האלה:

1. אספקת שירותי נופש, טיולים ובילוי בחיק הטבע
2. עיצוב הנוף וגיוונו
3. אספקת מגוון שירותי תמיכה ובקרה (קיבוע פחמן, ייצור ראשוני)
4. תמיכה במגוון הביולוגי הייחודי לישראל
5. שימור קרקע ומים (מניעת סחף קרקע, הגברת חידור מים)
6. אספקת מגוון תועלות כלכליות לקהילה (מרעה, תפוקת עץ, תרומה לכלכלת התיירות)
7. שמירה על שטחים פתוחים
8. הגנה על עצי ארץ ישראל והשבת מיני עצים לטבע
9. שימור ושחזור של נופי מורשת
10. שיקום אקולוגי של בתי גידול פגועים
11. יצירת אזורי חיץ למניעת רעש וזיהום אוויר, להסתרת מפגעי נוף ולהגנה מפני התפשטות שריפות
12. חיזוק הזיקה של הציבור לטבע וליער וחינוך לשמירה עליהם

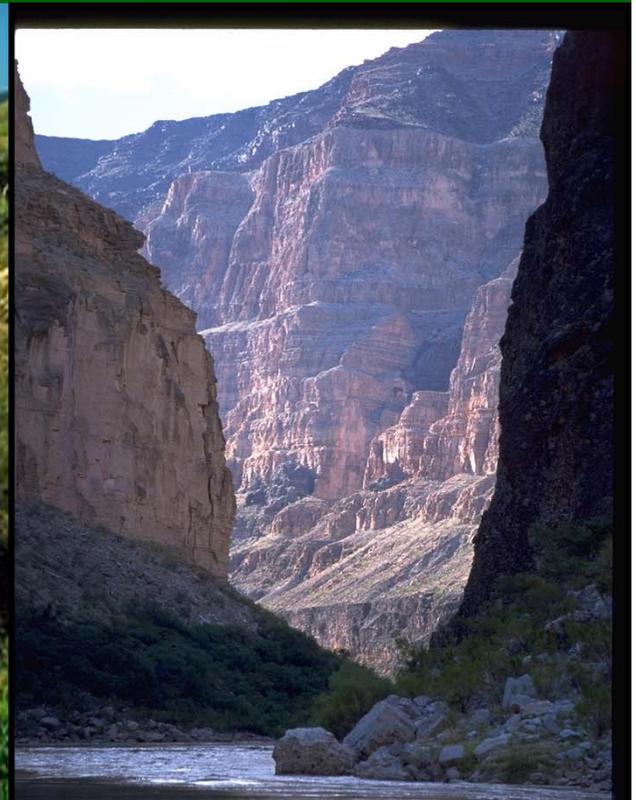
"לניהול בר-קיימא של היער ולהשגת מטרות הייעור, נדרש תהליך מובנה של תכנון ארוך טווח. תהליך התכנון מתבסס על חלוקת שטח מקרקעי היער ליחידות על פי ייעודים ("יחידות ייעוד"). בכל יחידה תוגדר תצורת הצומח הרצויה ("יער יעד"), על פי הייעוד, תצורת הצומח הקיימת, דינאמיקת הצומח החזויה, ונתוני בית הגידול והסביבה. תכנון מקרקעי היער וניהולם יתבצע בכפוף לתכניות סטטוטוריות תקפות ובכללן תמ"א 22, תכניות מחוזיות, תכניות מפורטות ליער ואחרות."

דמי כניסה לגנים לאומיים –
סקירה בינלאומית

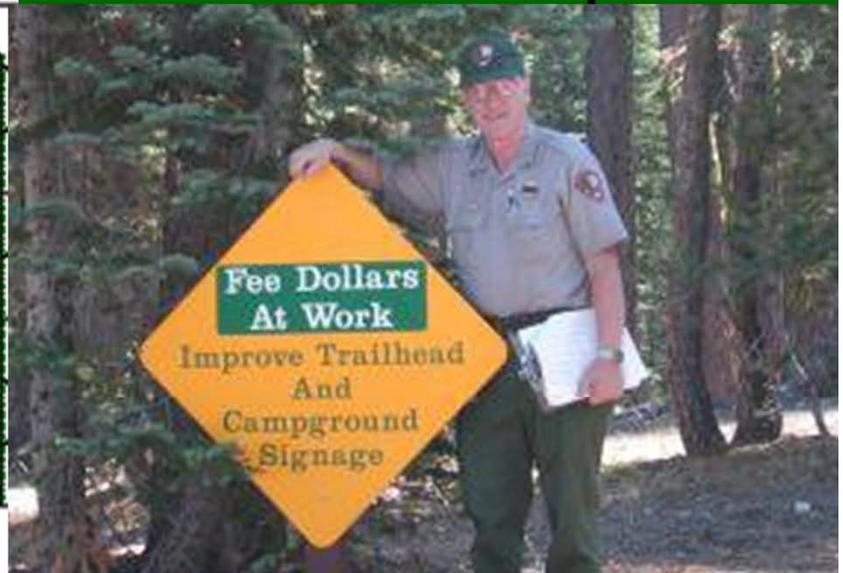
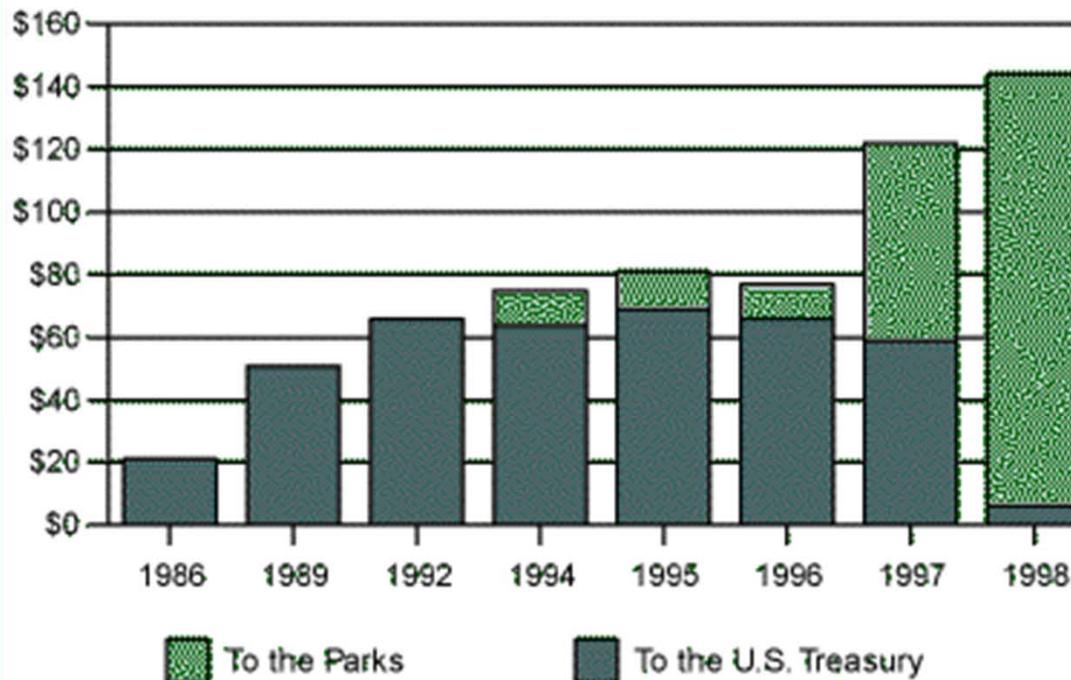
שתי גישות לעניין דמי כניסה בשמורות

- רואה בפארקים משאב ציבורי שאין לגבות עליו דמי כניסה.

גישה נוגדת: משאב טבע מסחרי שאינו שונה ממשאבים אחרים - מקור הכנסה חשוב לקידום השימור

National Park Service Recreation Fee Collections: Where the Fees Go (\$ in millions)

Mike Osbun

TUFs-- Tourist User Fees .

שיטות שונות המיועדות להפיק רווחים מתיירות טבע

- דמי כניסה רגילים (visitor user fees)
- דמי זיכיון (concession fees)
- רישיונות והיתרים (licenses and permits)
- מסים על שירותי תיירות (tourism based taxes)

דמי כניסה – קטגוריות של מבקרים

A wooden sign titled "Entrance Fees" listing various pass options and their costs. The sign is set against a background of trees and a paved area.

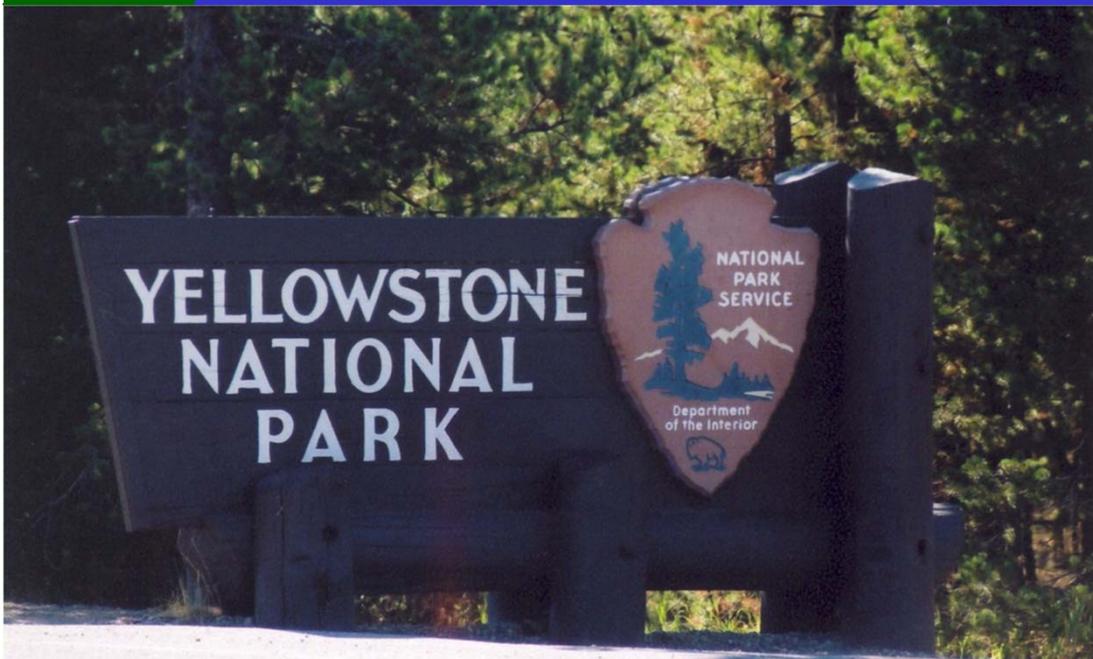
7 Day Permits	
Private Family Auto	\$20
Individual Entry (No Animal) Bicycles, Motorcycles, Disabled Group, etc.	\$10
12 Month Passes	
Yosemite Pass	\$40
National Park Pass All National Park Service Sites	\$50
Golden Eagle All Federal Lands/State Fee Areas	\$65
Lifetime Passes	
Golden Age Age 62+ U.S. Residents	\$10
Golden Access * Presidents (Include U.S. Senators)	Free

• אזרחות המבקר

• גיל

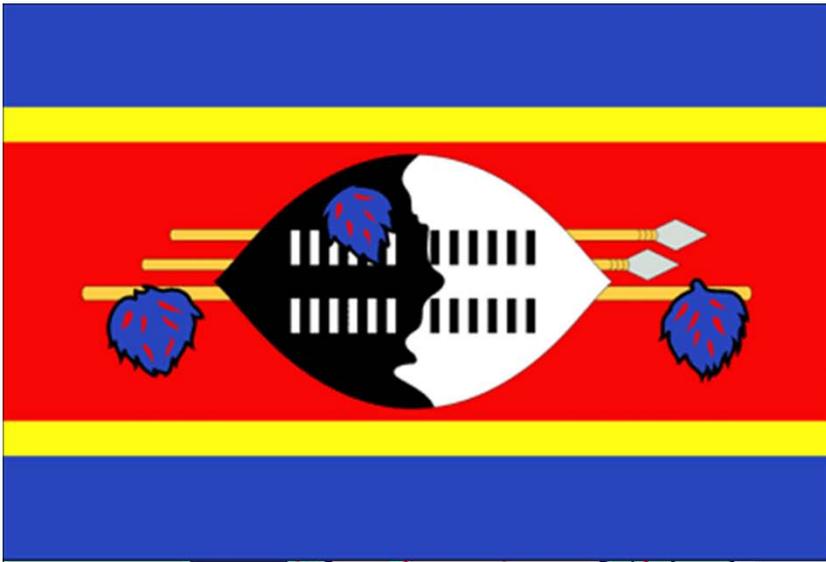
• מצב בריאותי

• אטרקטיביות האתר

ארה"ב
כניסה חינם לנכים

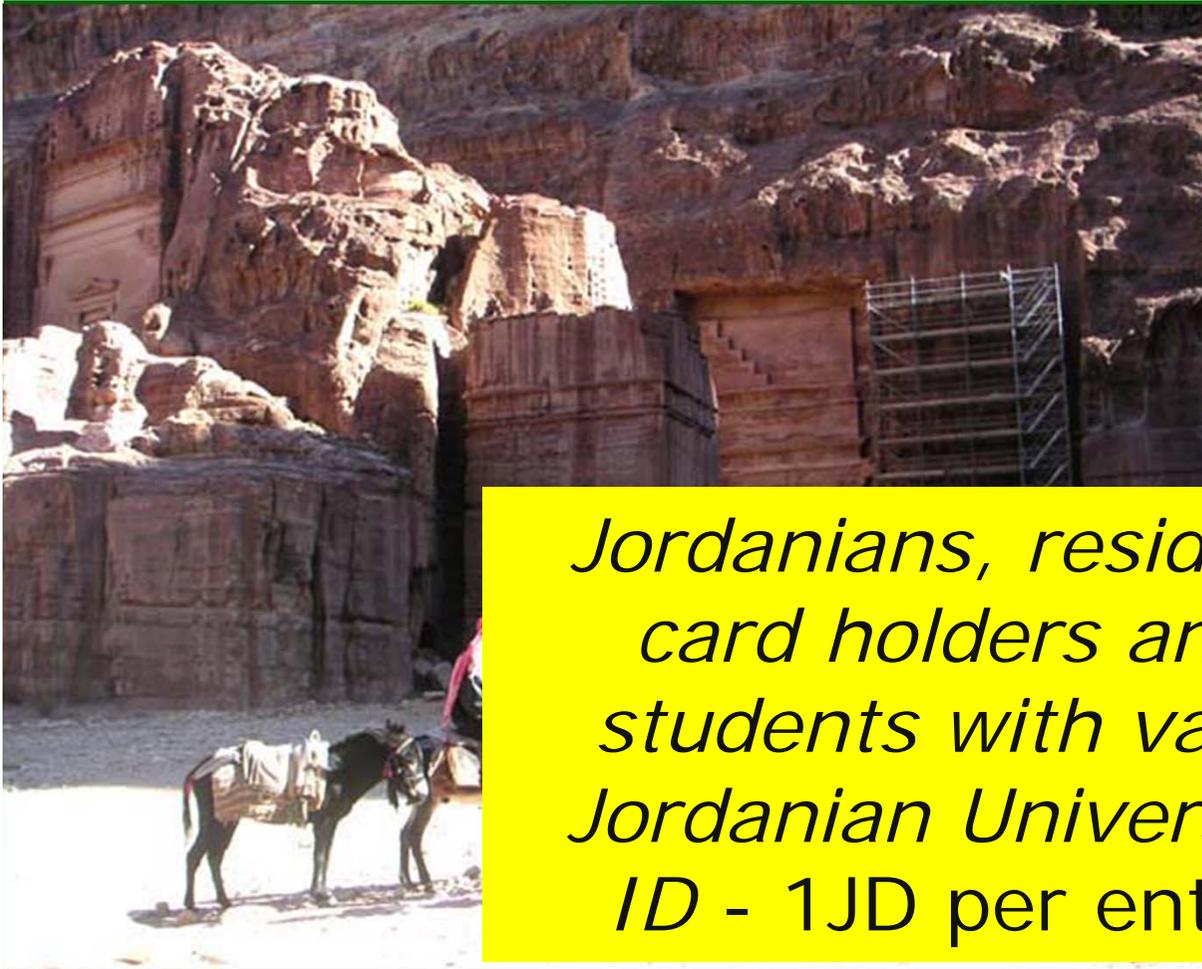
סוודילנד

דמי כניסה סמליים
לאזרחים

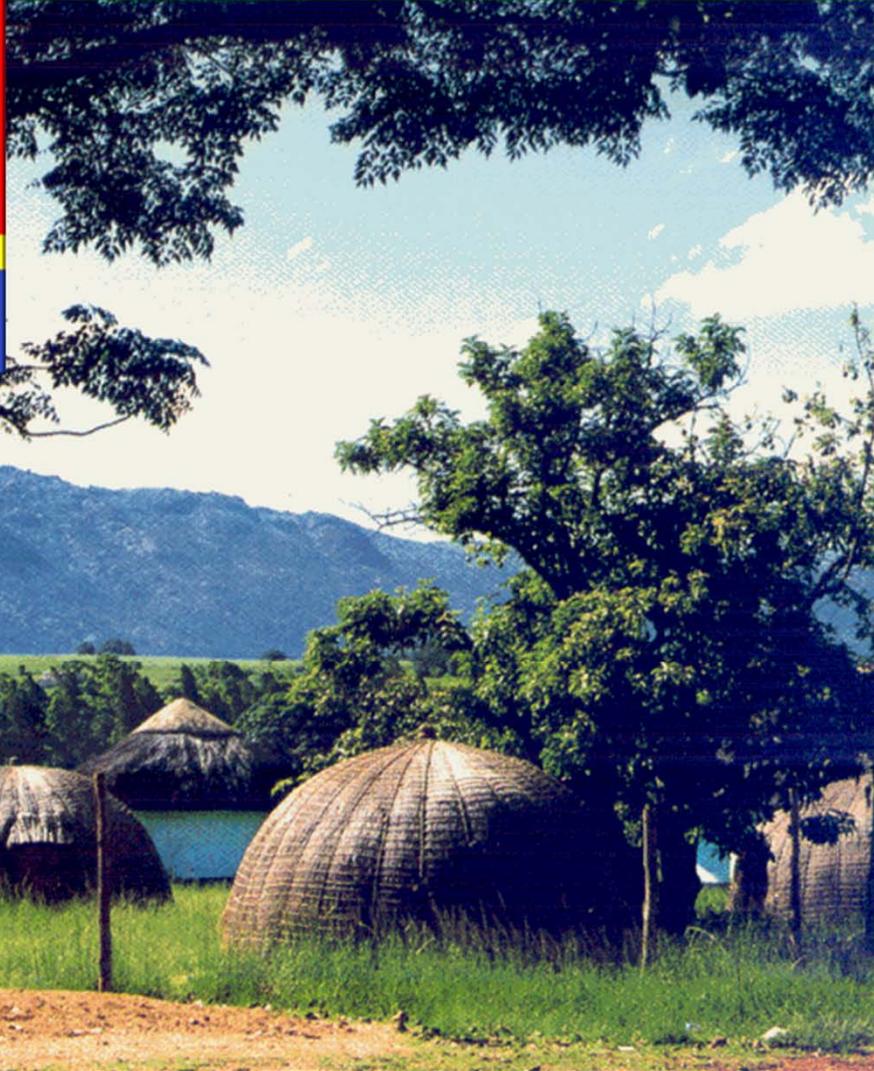
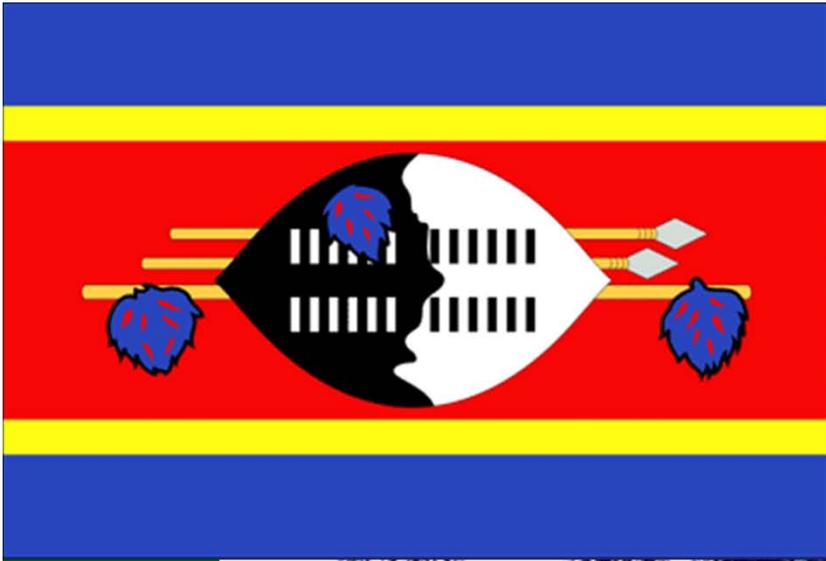

**בליז –
היחס בין עלות כניסה
לתושבים זרים:
ל 15**

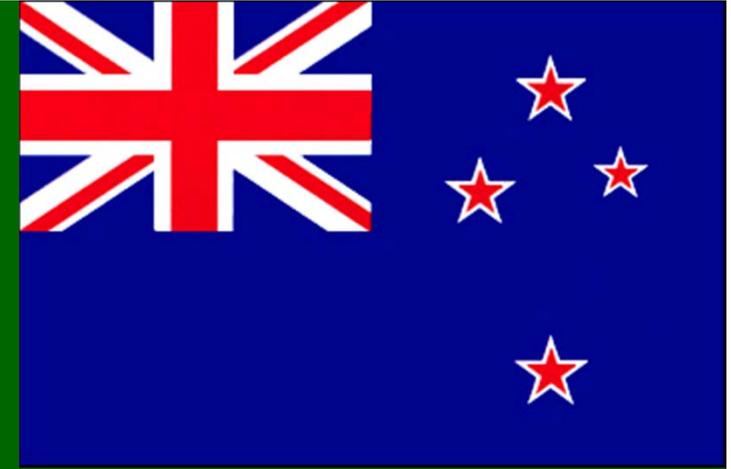
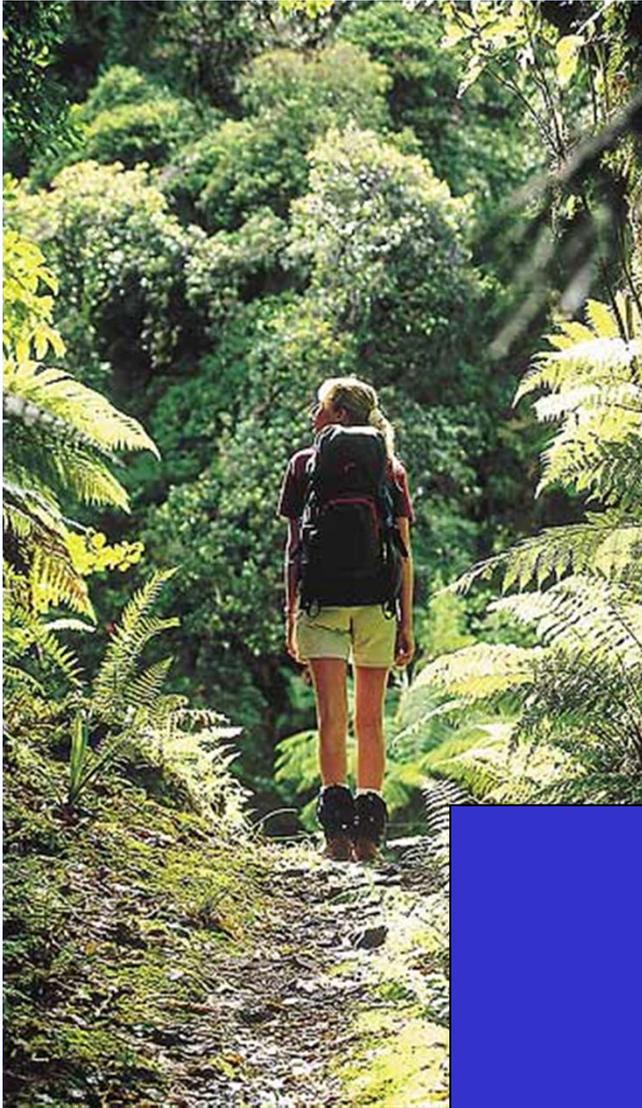

Jordanians, resident card holders and students with valid Jordanian University ID - 1JD per entry

Entry Ticket (JD)		Services Ticket (JD)	Total Admission Rate (JD)
1 Day	21	29	50
One day visitor to Jordan	21	69	90
2 Days	26	29	55
3 Days	31	29	60

הכנסות האמיתיות – שירותים בפארקים

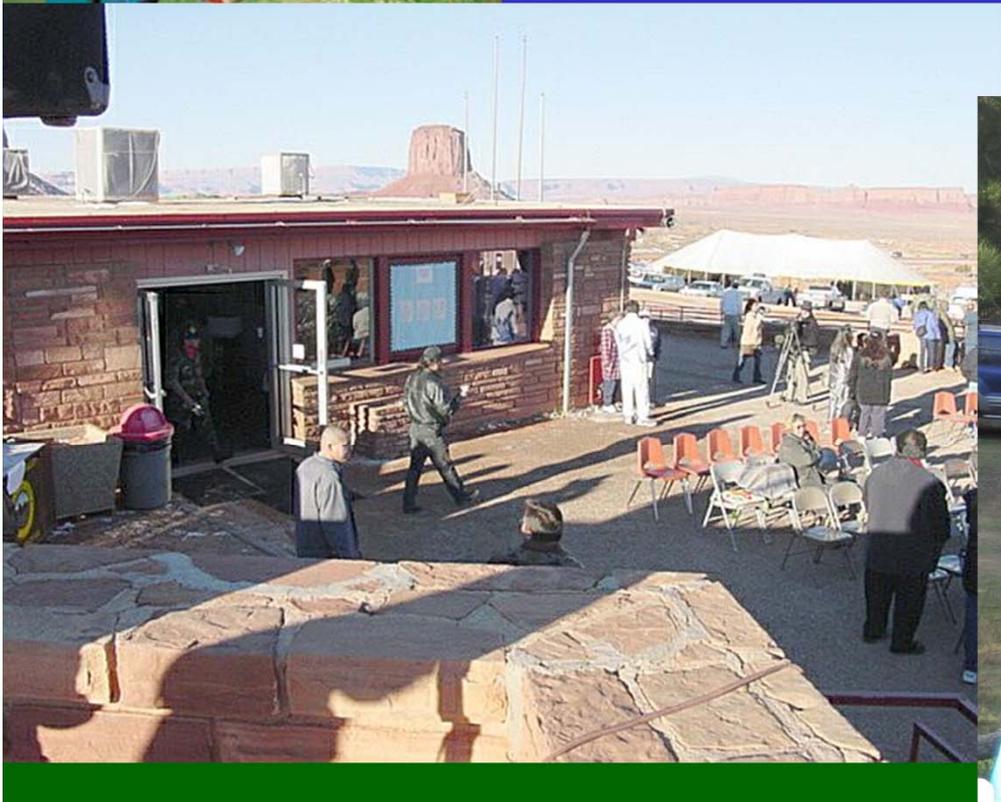
ניו זילנד – גישה ערכית

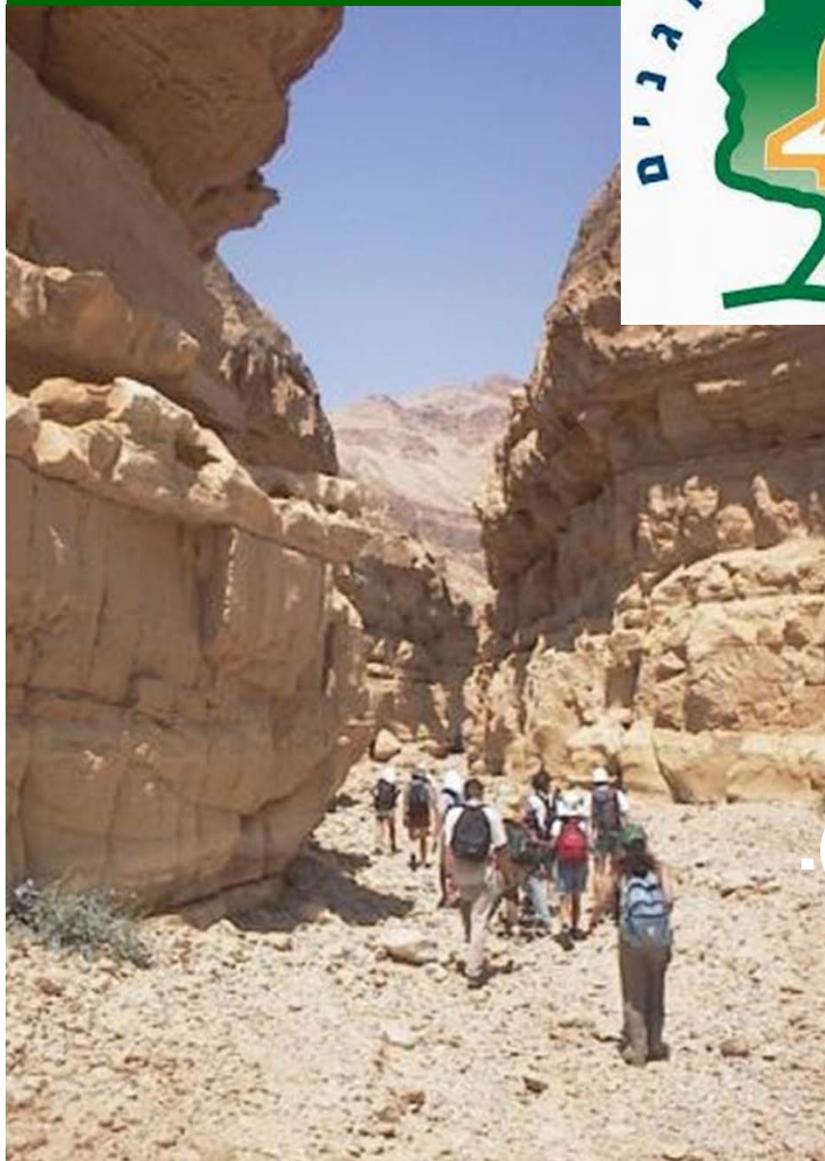
סעיף 4 לחוק הפארקים הלאומיים:

“... the public shall have freedom of entry and access to the parks, so that they may receive in full measure inspiration, enjoyment, recreation, and other benefits that may be derived from mountains, forests, sounds, seacoasts, lakes, rivers, and other natural features.”

דמי זיכיון

גישת רט"ג

65 מגנים לאומיים / שמורות

עם גביית דמי כניסה

(מצדה, עין גדי, בניאס, עין עבדת וכו').

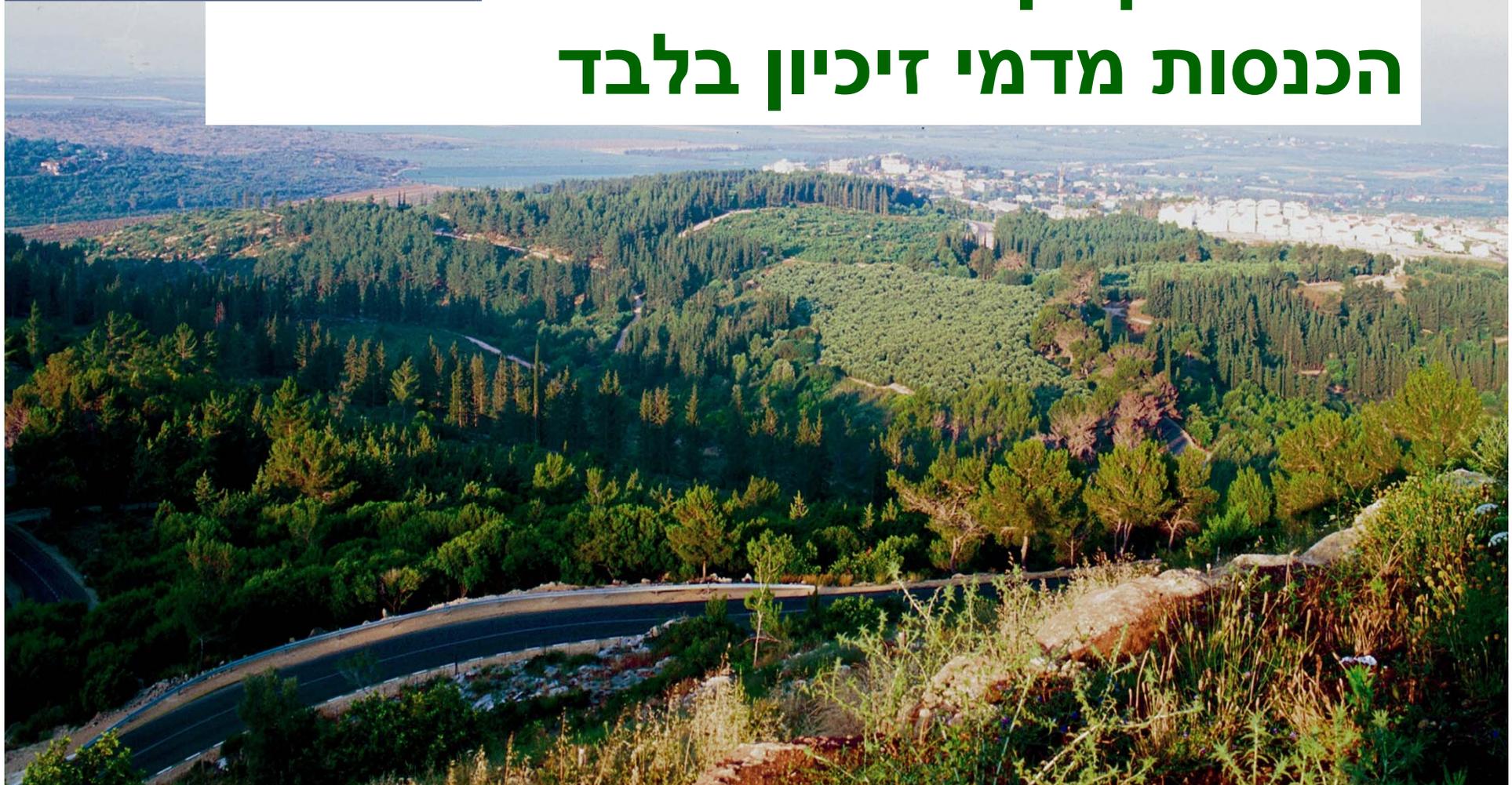
מחיר מופחת לילדים,

ביקור למשפחה עם 2 ילדים: כ-82 ₪

גישת קק"ל

יערות: קניין הציבור
הכנסות מדמי זיכיון בלבד

איזון בין פיתוח ושימור בגנים לאומיים

בחינת חלופות להקמת מלון באזור פארק תמנע: דו"ח ביניים

פרופ' אלון טל

המכונים לחקר המדבר ע"ש יעקב בלאונשטיין
אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
מאי 2008

מדרום לספינקס- מדרום מערב לאגם

1. חלופה מדרום למבואה

אורך

רוחב

198637

במרחק של כמה מאות מטר דרומה ממגרש החנייה הסמוך לכניסה לפארק ~~המנוע~~

רוחב אורך
413172 198757

6. חלופת נחל מנגן

בהמשך הדרך צפונה מעמק סגון נמצא נחל מנגן. כנחל סגון, מ

בג

חלופה 6- נחל מנגן

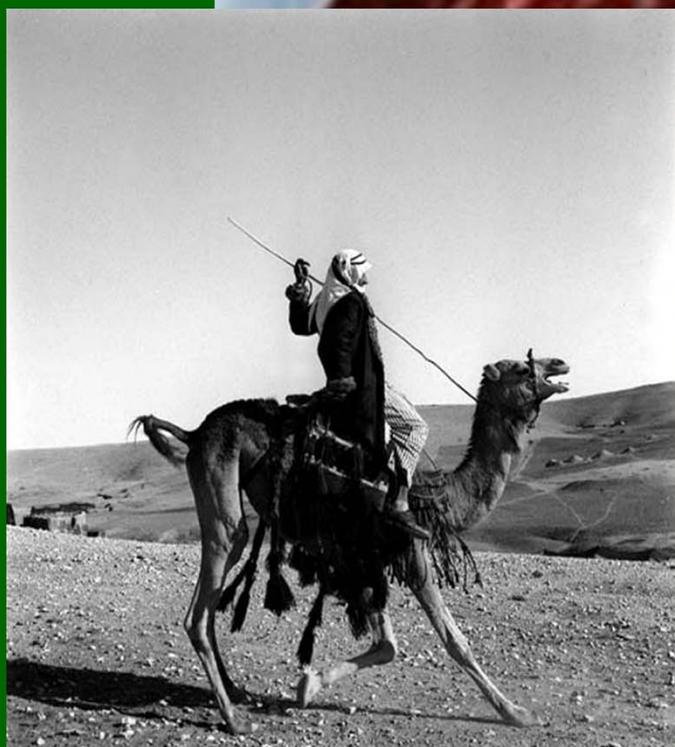
סה"כ ניקוד	גודל השטח	צמידות דופן	תשתיות	שיקום נופי	שימור	נגישות	מפגעים	נצפות	נופי
	3	1	2	1	1	2	3	3	3
	3	1	1	1	1	1	1	3	3
	2	1	1	1	2	1	2	3	2
	3	2	2	1	2	2	3	3	2
17.25	2.75	1.25	1.5	1	1.5	1.5	2.25	3	2.5

סיכום: ישנן חלופות

סה"כ ניקוד	גודל השטח	צמידות דופן	תשתיות	שיקום נופי	שימור	נגישות	מפגעים	נצפות	ערך נופי	מס' / שם החלופה
21.15	2.6	2.6	2.6	1	1.8	2.75	3	2.8	2	1 – דרום למבואה
19.5	2.75	2.25	2.5	2	2.5	2.75	1.75	1.75	1.25	2 – צפון למבואה
17.8	2.4	1.4	1.4	1	1	1.8	3	3	2.8	3 – גן עדן נופי
18.8	2.4	2.2	2.2	2.6	2.4	1.8	1.2	2.6	1.4	4 – דרום לאגם
19.4	3	1.4	1.8	1	1.6	2	3	3	2.6	5 – עמק ססגון
17.25	2.75	1.25	1.5	1	1.5	1.5	2.25	3	2.5	6 – נחל מנגן

בחירת האתר ה"אופטימאלי" – תלויה בערכים וסדרי עדיפויות

חיפוש "איזון" עם הקהילה הבדואית

מעמד צה"ל בשטחים שמורים

התמודדות עם הציבור

שיתוף פעולה חוצה גבולות

LANDSCAPE UNITS

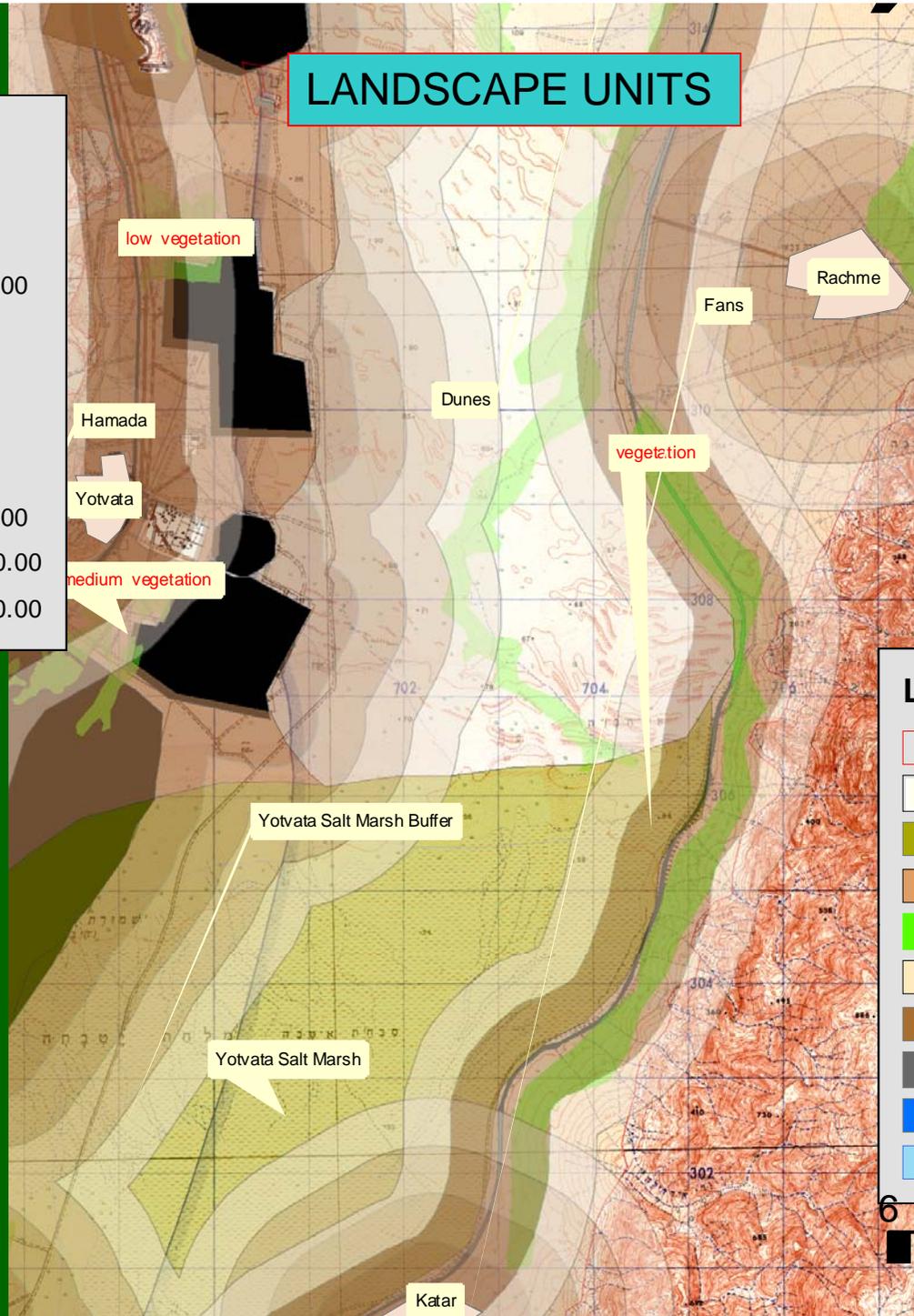
Legend

Buffer Distance

- 500.00 - 0.00
- 1000.00 - 500.00
- roads
- rachme&vata

Buffer Distance

- 500.00 - 0.00
- 1000.00 - 500.00
- 1500.00 - 1000.00
- 2000.00 - 1500.00

Legend

- Project_Border
- Dunes
- Salt_Marsh
- Hamada
- Vegetation
- Fans
- Hills
- Pollution
- River_Bed
- water sources

6 3 0 6 Kilometers

International Peace Parks

Protected Areas

Transboundary
Protected Areas

Peace Parks

גנים לאומיים – שינויים לצד שימור ושיקום

